

10. ARACHNOLOGICKÁ KONFERENCIA

ZBORNÍK ABSTRAKTOV

VÝCHODNÁ, 12. - 16. 9. 2012

KATEDRA EKOLÓGIE A ENVIRONMENTALISTIKY FPV UKF v NITRE
ÚSTAV KRAJINNEJ EKOLÓGIE SAV, POBOČKA NITRA
SLOVENSKÁ ARACHNOLOGICKÁ SPOLOČNOSŤ, O.Z.

10. ARACHNOLOGICKÁ KONFERENCIA

ZBORNÍK ABSTRAKTOV

VÝCHODNÁ, 12. - 16. 9. 2012

KATEDRA EKOLÓGIE A ENVIRONMENTALISTIKY FPV UKF V NITRE

ÚSTAV KRAJINNEJ EKOLÓGIE SAV, POBOČKA NITRA

SLOVENSKÁ ARACHNOLOGICKÁ SPOLOČNOSŤ, O.Z.

Konferencia organizovaná pri príležitosti

**životného jubilea prof. RNDr. Jana Buchara, DrSc.
a RNDr. Petra Gajdoša, CSc.**

Z. Krumpálová (ed.) 2012. Zborník abstraktov, 10. Arachnologická konferencia, Východná 12.-16.9.2012. Katedra ekológie a environmentalistiky FPV UKF, Nitra: 50 pp.

Editor: RNDR. ZUZANA KRUMPÁLOVÁ, PHD.

Vydal: Katedra ekológie a environmentalistiky FPV UKF, Nitra, 2012

ISBN: 978-80-558-0178-0

EAN: 97880558001780

Náklad: 55 kusov

ORGANIZAČNÝ VÝBOR

RNDR. ZUZANA KRUMPÁLOVÁ, PhD. (KEE FPV UKF v Nitre)

RNDR. PETER GAJDOŠ, CSc. (ÚKE SAV, Nitra)

GARANTI PODUJATIA

RNDR. ZUZANA KRUMPÁLOVÁ, PhD.

PROF. ING. SLAVOMÍR STAŠIOV, PhD.

AUTOR LOGA ZUZKA ŠESTÁKOVÁ

Slovenská arachnológia v roku 2012

ZUZANA KRUMPÁLOVÁ

Katedra ekológie a environmentalistiky FPV UKF v Nitre v spolupráci Ústavom krajinnej ekológie SAV a Slovenskou arachnologickou spoločnosťou usporiadala **10. Arachnologickú vedeckú konferenciu**. Konferencia bola venovaná poprednému českému arachnológovi, profesorovi **Janovi Bucharovi** a doktorovi **Petrovi Gajdošovi** pri príležitosti ich životných jubileí.

Téma konferencie bola:

HISTÓRIA A SÚČASNOSŤ SLOVENSKEJ ARACHNOLÓGIE

V tomto roku sme mali česť privítať spolu 26 účastníkov, pričom si ceníme vysokú účasť najmä našich mladých a nádejných študentov a hostí RNDr. Jozefa Brestovského a RNDr. Aleny Benovej. Celkovo odznelo 28 referátov.

Počasiu nám prišlo, plánovaná exkurzia do Liptovského Jána sa uskutočnila. Za hudobné večery by som rada poďakovala majstrom gitár Ondříkovi Kováčikovi, Petrovi Luptáčikovi, Toníkovi Kůrkovi, Martinovi Štiglicovi a Matúšovi Kostrabovi.

Rada by som vyzdvihla úspešné inauguračné konanie a udelenie titulu profesor Slavomírovi Stašiovovi, obhajobu habilitačnej práce a získanie titulu docent Petrovi Fendšovi a obhajobu dizertačnej práce Ediny Énekesovej. Gratulujeme!

Cena Mladý arachnológ 2012 v kategórii doktorandského štúdia bola udelená **Mgr. Lenke Dankanonovej** a v kategórii magisterského štúdia **Bc. Kamilke Hruzovej**.

S potešením konštatujem, že komorné prostredie, ľudský prístup a entuziazmus všetkých účastníkov tvoria výsledný efekt tohto úspešného podujatia. Vrúčne a srdečne ďakujem pani RNDr. Alenke Gajdošovej, CSc. za nezištnú a neoceniteľnú pomoc pri vytváraní neopakovateľnej atmosféry počas konferencie.

Tešíme sa na Vás všetkých na budúci rok.

SLOVENSKÁ ARACHNOLOGICKÁ SPOLOČNOSŤ

udeľuje cenu

Mladý arachnológ 2012

KAMILE HRÚZOVEJ

v kategórii magisterské štúdium

RNDr. Zuzana Krumpálová, PhD.

predseda SARAS

Východná, 14. september 2012

SLOVENSKÁ ARACHNOLOGICKÁ SPOLOČNOSŤ

udeľuje cenu

Mladý arachnológ 2012

LENKE DANKANINOVEJ

v kategórii doktorandské štúdium

RNDr. Zuzana Krumpálová, PhD.

predseda SARAS

Východná, 14. september 2012

Vážený pán profesor Buchar, náš milý Honzíku!

V ľudskom živote sú chvíle, keď človek bilancuje a hodnotí cestu, po ktorej prešiel. Prichádza čas bilancovania vlastnej životnej púte. V tejto slávnostnej chvíli máme možnosť na malé zastavenie.

Drahý Honzíku, je toho veľa, čo si v arachnológii počas mnohých rokov vytvoril. Tvoja precízna práca priniesla úspechy nielen na domácom vedeckom poli, ale aj v zahraničí. Dovoľ, aby sme na tomto mieste ocenili Tvoj neutíchajúci záujem o budúcnosť českej a slovenskej arachnológie, ktorá spočíva vo odbornej práci, ale predovšetkým vo výchove novej generácie - mladých vedeckých pracovníkov. Celý svoj život si si vždy uvedomoval, že najdôležitejšou vecou je pomáhať k úspechu a napredovaniu iným.

Rada by som na tomto mieste vyzdvihla Tvoj entuziazmus vo vedeckej, ale aj terénnej práci a záujem o napredovanie tak krásneho vedného odboru, akým arachnológia nepochybne je. Ceníme si, že si vždy dokázal s rozvahou a nadhľadom riešiť problémy, ktoré prinášal vedecký aj súkromný život.

Vážený pán profesor, milý Honzíku, dovoľ, aby som Ťi v mene svojom, ako aj v mene všetkých členov Slovenskej arachnologickej spoločnosti, poďakovala za čas a energiu, ktoré si nám po celé tie roky nezištne venoval. Do ďalších rokov života Ťi úprimne prajeme predovšetkým veľa zdravia, šťastia, spokojnosti a mnoho osobných a pracovných úspechov.

Všetci kolegovia zo Slovenska

Praha, 10. marec 2012

Vážený pán doktor Gajdoš, náš milý Peter!

V tejto slávnostnej chvíli máme možnosť na malé zastavenie, krátko bilancovanie a ohliadnutie sa za uplynulými rokmi a za cestou, po ktorej si prešiel. Dovoľ, aby sme na tomto mieste ocenili Tvoj neutíchajúci záujem o budúcnosť slovenskej arachnológie, ktorá spočíva v odbornej práci, ale aj vo výchove novej generácie - mladých vedeckých pracovníkov. Tvoja precízna práca priniesla úspechy nielen na domácom vedeckom poli, ale aj v zahraničí. Celý svoj život si neustále uvedomuješ, že najdôležitejšou vecou je pomáhať k úspechu a napredovaniu iným.

Rada by som na tomto mieste vyzdvihla Tvoj entuziazmus vo vedeckej, ale aj terénnej práci a záujem o napredovanie tak krásneho vedného odboru, akým arachnológia nepochybne je. Ceníme si, že si vždy dokázal s rozvahou a nadhľadom riešiť problémy, ktoré prinášal vedecký aj súkromný život.

Vážený pán doktor, milý Peter, dovoľ, aby som Ťi v mene svojom, ako aj v mene všetkých členov Slovenskej arachnologickej spoločnosti, poďakovala za čas a energiu, ktoré si nám po celé tie roky nezištne venoval. Do ďalších rokov života Ťi úprimne prajeme predovšetkým veľa zdravia, šťastia, spokojnosti a mnoho osobných a pracovných úspechov.

RNDr. Zuzana Krumpálová, PhD.

a všetci kolegovia zo SARAS

Východná, 14. september 2012

27. Európsky arachnologický kongres, Ljubljana, Slovinsko

PAVEL ŽILA¹ & PETER GAJDOŠ²

¹ *Katedra ekológie a environmentalistiky UKF, Tr. A. Hlinku 74, SK – 949 01 Nitra, e-mail: žilapavel@gmail.com*

² *Ústav krajinskej ekológie SAV, Bratislava, Pobočka Nitra, Akademická 2, SK – 949 01 Nitra, e-mail: nrukgajd@savba.sk*

Tohtoročný 27. Európsky arachnologický kongres sa uskutočnil v Slovinsku vo vedecko výskumnom centre Slovinskej akadémie vied a umení v Ljubljane (2. – 7. septembra). Hlavným organizátorom bol Dr. Matjaž Kuntner. Spolu s tímom pracovníkov vytvorili veľmi príjemnú atmosféru pre 177 účastníkov zo 42 krajín. Samotnému priebehu kongresu sa nedá nič vytknúť. V rámci exkurzie sme boli v Škocjanských jaskyniach patriacich do UNESCO, ďalej sme navštívili farmu koní v Lipici. Naša exkurzia skončila v dedine Osp, ktorá je jednou z najstarších a najteplejších v Slovinsku.

Európska arachnologická spoločnosť ponúka na svojej internetovej stránke voľne stiahnuteľnú elektronickú verziu zborníka abstraktov v rozsahu 187 strán (<http://www.european-arachnology.org/collo/index.shtml>) spolu s adresami a kontaktmi.

Slovensko sme aktívne reprezentovali formou troch prednášok a troch posterov:

ŽILA P. & P. GAJDOŠ, 2012: Changes in composition of the ground living spider communities in non-forest habitats in the Poloniny after 12 years (Slovakia). 27th

European Congress of Arachnology, 2 – 7 September, Scientific Research Centre of the Slovenian Academy of Sciences and Arts, Ljubljana, Slovenia: p. 164.

ŠESTÁKOVÁ A. & Y. M. MARUSIK, 2012: New orb-weaver genus from Central Asia (Araneae: Araneidae). 27th European Congress of Arachnology, 2 – 7 September, Scientific Research Centre of the Slovenian Academy of Sciences and Arts, Ljubljana, Slovenia: p. 134.

KORENKO S., 2012: Web architecture variability of orb-weaver spiders manipulated by polysphinctine parasitoids. 27th European Congress of Arachnology, 2 – 7 September, Scientific Research Centre of the Slovenian Academy of Sciences and Arts, Ljubljana, Slovenia: p. 71.

GAJDOŠ P., 2012: Slovak spider fauna – updating checklist with new country records. 27th European Congress of Arachnology, 2 – 7 September, Scientific Research Centre of the Slovenian Academy of Sciences and Arts, Ljubljana, Slovenia: p. 40.

ČERNECKÁ I. & I. MIHÁL, 2012: Impact of degraded forest ecosystems on spider communities. 27th European Congress of Arachnology, 2 – 7 September, Scientific Research Centre of the Slovenian Academy of Sciences and Arts, Ljubljana, Slovenia: p. 29.

ŠESTÁKOVÁ A. & M. KRUMPÁL, 2012: Female genital damage of *Larinioides patagiatus* (Araneae: Araneidae). Scientific Research Centre of the Slovenian Academy of Sciences and Arts, Ljubljana, Slovenia: p. 135.

História výskumu a súčasný stav poznania fauny koscov (Arachnida, Opiliones) na severozápadnom Slovensku

BORIS ASTALOŠ

Slovenské národné múzeum v Martine – Múzeum Andreja Kmeťa, Malá hora 2, P.O.Box 155, SK - 036 80 Martin, Slovensko, e-mail: boris.astalos@snm.sk

Severozápadné Slovensko je rozlohou rovnaké ako územie Žilinského samosprávneho kraja a zahŕňa územie horného Považia, Kysúc – Javorníkov, Oravy, Turca a Liptova. Patrí mu spolu 26 geomorfologických celkov, pričom na šiestich z nich sa výskum koscov (Opiliones) uskutočnil len na jednej lokalite a na piatich (Jablunkovské medzihorie, Kysucké Beskydy, Kysucká vrchovina, Oravská Magura a Skorušinské vrchy) sa výskum neuskutočnil vôbec, čo môže byť námetom na organizovanie základného arachnologického výskumu v budúcnosti. Na území Slovenska sa nachádza spolu 84 geomorfologických celkov, pričom nálezy koscov boli publikované z územia 65 celkov (77,4 %).

Najstaršie práce o opiliofaune predmetného územia sú datované do konca 19. a začiatku 20. storočia a pochádzajú z pera zahraničných (maďarských, nemeckých) autorov. Veľkú zásluhu na poznaní územia Slovenska majú práce českých arachno-entomológov Kratochvíla a Šilhavého, ktorí spracovali aj starší materiál prof. Millera (Turčianske Teplice, Malá a Veľká Fatra) a Dr. Hrabého (Tatry). Prvými slovenskými autormi prinášajúcimi vlastné výsledky výskumu koscov boli J. Lác a J. Gulička v roku 1957. Menej známa je práca P. Hroznára z roku 1981, v ktorej spracoval opiliofaunu NPR Rozsutec v NP Malá Fatra. Z autorov publikujúcich práce o opiliofaune predmetného územia môžeme spomenúť B. Astaloša, I. Mihála, P. Mašána, S. Stašiova, P. Maršaleka, V. Kubovčíka a M. Jaraba, ktorých práce vyšli v 90. rokoch 20. storočia a začiatkom 21. storočia.

Na skúmanom území sa uskutočnili aj viaceré Arachnologické dni organizované bývalou AS SES pri SAV (teraz SARAS) – Turčianska kotlina, Veľká Fatra (1974), Malá Fatra (1974, 1987), Kysuce (1997), Horná Orava (2001), Kozie chrbty (2003), Nízke Tatry (2010, 2011), ktoré nemalou mierou prispeli k poznaniu

opiliofauny tejto časti Slovenska. Bolo tu zistených 21 druhov koscov z 5 čeľadí, čo predstavuje 61,8% slovenskej opiliofauny (spolu 34 druhov). Vyskytujú sa tu tri karpatské endemity (*P. kochi*, *I. manicata*, *P. pallidus*), druh *Dicranolasma scabrum* tu má severnú hranicu rozšírenia na Slovensku. Zistili sme tu aj výskyt xerotermofilných druhov (*O. saxatilis*, *L. horridus*), prenikajúcich sem z južných častí Slovenska v dôsledku globálnych klimatických zmien. Na skúmanom území prevládajú druhy horských lesov Západných Karpát, čo je podmienené celkovou geologickou a geomorfologickou stavbou územia. Na výskume opiliofauny severozápadného Slovenska sa podieľali a podieľajú pracoviská SAV, VŠ, ŠOP SR, múzeá s prírodovedným zameraním a privátni arachnológovia.

Výskyt ohrozených a vzácných druhov pavúkov v historických štruktúrach poľnohospodárskej krajiny

LENKA DANKANINOVÁ

Katedra ekológie a environmentalistiky, Fakulta prírodných vied Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre, Trieda Andreja Hlinku 1, SK - 94974 Nitra, Slovensko, e-mail: lenka.dankaninova@ukf.sk

Autorka sa zamerala na výskyt ohrozených a vzácných druhov pavúkov (*Araneae*) v tradičných historických poľnohospodárskych štruktúrach. Tieto štruktúry majú mozaikovitý charakter, charakter terasovaných vinohradov, maloblokových polí, ktoré sa striedajú s lúkami a pasienkami a ich kultúrno-historický význam zvyšuje existencia agrárnych foriem reliéfu (kamenité valy, kopy, medze). Historické poľnohospodárske štruktúry tak vytvárajú špecifické biotopy, ktoré spolu s biotickými a abiotickými podmienkami môžu rovnako ako cenné biotopy národných parkov, pozitívne vplývať na diverzitu pavúkov a teda aj na výskyt ohrozených a vzácných druhov. Výskum prebiehal na troch modelových územiach (Svätý Jur, Hriňová, Liptovská Teplička).

Celkovo bol zistený výskyt 45 ohrozených a vzácných druhov pavúkov (tab.1), pričom druh *Zelotes puritanus* je vo vyhláske zaradený ako druh národného významu. Najvyšší počet vzácných pavúkov bol zistený v mozaike viníc vo Svätom Jure (25 druhov pavúkov). Pestrá mozaika extenzívne využívaných plôch (ovocných sádov, viníc, lúk) s výskytom neobhospodarovaných prvkov (medze, kamenité valy, kopy, remízky a pod.) poskytuje pavúkom významné refúgiá, čo je dôležité z hľadiska zachovania biodiverzity v agroekosystémoch.

Výskum bol podporený z projektu FCVV FPV UKF v Nitre.

Tab. 1 Zistené ohrozené a vzácne druhy pavúkov v agroštruktúrach

	RL	Sv. Jur	L. Teplička	Hriňová
<i>Acartauchenius scurrilis</i> (O.P.-Cambridge, 1872)	LR(lc)	+	-	-
<i>Agyneta cauta</i> (O. P.-Cambridge, 1902)	LR (lc)	-	-	+
<i>Agyneta subtilis</i> (O. P.-Cambridge, 1863)	LR (lc)	-	-	+
<i>Alopecosa taeniata</i> (C.L.Koch, 1835)	DD	-	-	+
<i>Altella lucida</i> (Simon, 1874)	VU	+	-	-
<i>Clubiona saxatilis</i> L.Koch, 1867	LR (lc)	-	+	-
<i>Dipoena erythropus</i> (Simon, 1881)	VU	+	-	-
<i>Dysdera crocata</i> C.L.Koch, 1838	EN	+	-	-
<i>Eresus kollari</i> Rossi, 1846	DD	+	-	-
<i>Erigonella hiemalis</i> (Blackwall, 1841)	LR(nt)	+	+	+
<i>Ero aphana</i> (Walckenaer, 1802)	LR(lc)	+	-	-
<i>Ero tuberculata</i> (De Geer, 1778)	VU	+	-	-
<i>Euryopis quinqueguttata</i> Thorell, 1875	VU	+	-	-
<i>Gnaphosa alpica</i> Simon, 1878		+	-	-
<i>Gonatium rubens</i> (Blackwall, 1833)	EN	-	+	-
<i>Gongyliidium vivum</i> (O.P.-Cambridge, 1875)	VU	-	-	+
<i>Hahnina helveola</i> Simon, 1875	LR(lc)	+	-	-
<i>Haplodrassus dalmatensis</i> (L.Koch, 1866)	LR(nt)	+	-	-
<i>Lessertia dentichelis</i> (Simon, 1884)	CR	+	-	-
<i>Mastigusa arietina</i> (Thorell, 1871)	VU	+	-	-
<i>Megalephyphantes pseudocollinus</i> Saaristo, 1997	DD	+	-	+
<i>Meioneta saxatilis</i> (Blackwall, 1844)	LR (lc)	-	+	-
<i>Meioneta simplicitarsis</i> (Simon, 1884)	VU	+	-	-
	RL	Sv. Jur	Lipt. Teplička	Hriňová
<i>Mysmenella jobi</i> (Kraus, 1967)	CR	+	-	-
<i>Notioscopus sarcinatus</i> (O. P.-Cambridge, 1872)	LR(nt)	-	+	-
<i>Panamomops inconspicuus</i> (Miller & Valešová, 1964)	EN	+	-	+
<i>Pardosa sordidata</i> (Thorell, 1875)	LR(nt)	-	+	-
<i>Peponocranium orbiculatum</i> (O.P.-Cambridge, 1882)	CR	-	+	-
<i>Phaeocedus braccatus</i> (L. Koch, 1866)	LR (lc)	-	-	+
<i>Pocadicnemis juncea</i> Locket et Millidge, 1953	DD	+	+	+
<i>Pocilochroa variana</i> (C.L.Koch, 1839)	EN	-	-	+
<i>Robertus neglectus</i> (O.P.-Cambridge, 1871)	LR(nt)	-	+	-
<i>Scotina palliardii</i> (L.Koch, 1881)	EN	-	-	+
<i>Theonina cornix</i> (Simon, 1881)	LR(nt)	+	-	-
<i>Tmarus stellio</i> Simon, 1875	LR(lc)	+	-	-
<i>Trichoncoides piscator</i> (Simon, 1884)	CR	+	-	-
<i>Troxochrus scabriculus</i> (Westring, 1851)	LR (lc)	-	+	+
<i>Walckenaeria acuminata</i> Blackwall, 1833	LR (lc)	-	+	+
<i>Walckenaeria alticeps</i> (Denis, 1952)	DD	-	+	-
<i>Walckenaeria cuspidata</i> Blackwall, 1833	LR (lc)	-	+	-
<i>Xysticus kempeleni</i> Thorell, 1872	VU	+	+	-
<i>Zelotes gracilis</i> (Canestrini, 1868)	LR(lc)	+	-	+
<i>Zelotes puritanus</i> Chamberlin, 1922	CR	-	+	-
<i>Zodarion rubidum</i> Simon, 1914	DD	+	-	-
<i>Zora distincta</i> Kulczynski, 1915	VU	-	+	-

Rozšírenie pavúkov v lužných lesoch na JZ Slovensku

EDINA ÉNEKESOVÁ¹ & ZUZANA KRUMPÁLOVÁ²

¹ Katedra zoológie, Prírodovedecká fakulta, Univerzita Komenského, Mlynská dolina B-1, SK - 842 15 Bratislava, Slovensko, e-mail: edinaenekesova@gmail.com

² Katedra ekológie a environmentalistiky, Fakulta prírodných vied Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre, Trieda Andreja Hlinku 1, SK - 94974 Nitra, Slovensko, e-mail: zkrumpalova@ukf.sk

Pre Podunajskú rovinu, ktorá sa nachádza na JZ Slovensku, sú charakteristické mäkké a tvrdé luhy, ktoré sú zaplavované podzemnou vodou. Tieto luhy sú ohrozenými a veľmi citlivými biotopmi, z ktorých sa na Slovensku veľa nezachovalo. Práve preto boli na výskum zvolené nepreskúmané mokradné biotopy v lužnom lese, ktoré sa nachádzali na brehu potoka Čierna voda a vedľa vodnej nádrže „Martinovo jazero“.

Počas dvojročného výskumu (október 2008 – október 2010) na dvoch študijných plochách bolo zaznamenaných 11 535 jedincov pavúkov náležiacich do 22 čeľadí a k 103 druhom. K eudominantným čeľadiam patrili Lycosidae (D = 50,9 %), Linyphiidae (D = 19 %) a Thomisidae (D = 13,8 %). Druhovo najpočetnejšie boli čeľade Linyphiidae s 28 druhmi a Lycosidae s 12 druhmi. Z druhov *Trochosa terricola* (D = 17,1 %) a *Oxyptila praticola* (D = 12 %) mali eudominantné zastúpenie. K dominantným druhom patrili *Piratula hygrophila* (D = 9,25 %), *Pardosa lugubris* (D = 9,23 %) a *Centromerus sylvaticus* (D = 5,12 %). Spoločenstvo pavúkov na oboch študijných plochách za celé dva roky výskumu bolo tvorené prevažne vlhkomilnými druhmi, ktoré spolu tvorili 64 % (hygrofilných druhov bolo zaznamenaných 30, ktoré spolu tvorili 21,5 % a hemi-hygrofilných druhov bolo tiež 30, ktoré spolu tvorili vyše 42 % z celkového množstva odchytených pavúkov na oboch plochách za celé obdobie výskumu). PCA analýza potvrdila rozdielnosť pavúčích spoločenstiev dvoch sezón. V prvom roku bolo spoločenstvo pavúkov ovplyvňované druhom *Trochosa terricola* a v druhom roku výskumu to boli druhy *Oxyptila praticola*, *Pirata piraticus*, *Tenuiphantes flavipes*, *Piratula hygrophila*, *Trachyzelotes pedestris*, *Pardosa lugubris*,

Centromerus sylvaticus a *Agroeca brunnea*. Za dva roky výskumu sa podarilo zachytiť aj 9 vzácných druhov pavúkov (z kategórie CR – *Haplodrassus moderatus*, z kategórie EN – *Atypus muralis*, *Scotina palliardi* a *Zelotes pygmaeus*, z kategórie VU – *Mastigusa arietina*, z kategórie LR(nt) – *Asthenargus paganus* a *Xysticus luctuosus* a z kategórie DD – *Porrhomma microps* a *Walckenaeria alticeps*). A najvýznamnejší výsledok tohto výskumu bol prvonález malého pavúka z čeľade Linyphiidae – *Glyphesis taoplesius*, ktorý bol odchyťovaný v jarnom období v mesiacoch marec a apríl tesne vedľa vodnej nádrže „Martinovo jazero“. Zistený bol v hojnom počte v jednej pasci, kde boli nájdené obe pohlavia. Doteraz bol známy len z 5 európskych krajín (z Nemecka, Maďarska, európskej časti Ruska, Dánska a z Poľska). V rámci EU nálezov to bola najpočetnejšia populácia tohto druhu (celkom bolo odchytených 117 dospelých jedincov).

Hlavným cieľom tejto práce bolo prispieť k poznaniu významnej živočíšnej skupiny. Skutočnosť, že za pomerne krátku dobu na relatívne malej ploche bolo zaznamenaných 9 ohrozených druhov a jeden nový taxón pre Slovensko, svedčí o tom, že tieto biotopy nás stále majú čím prekvapiť a preto by sme ich mali viac vážiť a chrániť pred devastáciou a zánikom.

Výskum bol podporený grantovými projektmi VEGA (1/0176/09, 1/0232/02) a PriF UK (29/2010).

Slovenské mená roztočov

PETER FENĎA

Katedra zoológie, Prírodovedecká fakulta UK, Mlynská dolina B-1, SK - 842 15 Bratislava, Slovensko, e-mail: fenda@fns.uniba.sk

Parazitologický význam mnohých roztočov si prirodzene vyžiadal potrebu slovenského názvoslovia pre praktické použitie vo veterinárnej a medicínskej praxi. V akarológii je situácia jednoduchšia ako napríklad v entomológii, kde je tvorba nových mien hmyzu často živelná a nerešpektuje už prijaté slovenské názvoslovie.

Pre roztoče je zdrojom slovenských mien kniha „Z našej prírody. Živočíchy” (1980), v neskorších vydaniach pod názvom „Veľká kniha živočíchov” (1997), kde autori použili slovenské pomenovania pre niektoré roztoče. V príspevku uvádzam prehľad publikovaných slovenských mien roztočov s poukázaním na niektoré nezrovnalosti a niektoré návrhy nových mien.

Pavúky narušených antropogénnych biotopov - skládka TKO Šalková Škradno

VALERIÁN FRANC

*Katedra biológie a ekológie Fakulty prírodných vied, Univerzita Mateja Bela, Tajovského 40,
SK - 97401 Banská Bystrica, Slovensko, e-mail: Valerian.Franc@umb.sk*

Faunistické výskumy sa uskutočňujú takmer vždy v prírodne zachovalých, často chránených územiach. Biotopy človekom ovplyvnené či priam narušené bývajú skúmané iba zriedka. Pritom aj v umelých ekosystémoch prebiehajú sukcesné procesy, ktorých výsledkom môžu byť niekedy prekvapujúce nálezy rôznych živočíchov. Znáмым príkladom sú haldy pri Nikšovej hute v Seredi (KRAJČA & KRUMPÁLOVÁ, 1998), kde autori potvrdili niektoré prekvapujúce nálezy vzácných druhov pavúkov.

V priebehu vegetačnej sezóny 2007 a 2008 som spolu s diplomantom Silverom Oremom realizoval prieskum araneofauny na skládke tuhého komunálneho odpadu Šalková Škradno pri Banskej Bystrici. Používali sme klasické individuálne i hromadné metódy zberu, najmä smýkanie a presev.

Výsledkom nášho výskumu je 63 druhov pavúkov. Hoci ide zväčša o druhy hojné so širšou ekologickou amplitúdou, výskum priniesol aj niekoľko vzácnějších druhov, náročnejších na pôvodnosť biotopu: *Ceratinella major* Kulczyński, 1894, *Pocadicnemis carpathica* Chyzer, 1894, *Argenna subnigra* (O. P.-Cambridge, 1861), *Cheiracanthium elegans* Thorell, 1875 a *Heliophanus patagiatus* Thorell, 1875. Bol tu zistený i druh s menej jasnou ekológiou *Haplodrassus minor* (O. P.-Cambridge, 1879), ktorý napriek vzácnosti zrejme preferuje sekundárne biotopy – bol zistený na halde pri niklovej hute v Seredi (KRAJČA & KRUMPÁLOVÁ, 1998) ako i v agrocenózach pri Nitre (GAJDOŠ, 1993). Vzácnějšíe druhy boli zistené buď na trávnatých ruderálnych (miestami subxerofilných) okrajoch skládky, alebo v dolnej časti skládky okolo umelých vodných plôch a potôčika, okolo ktorého spontánne vzniká náletový vlhkomilný lesík. Okrem toho sme tu zistili niekoľko vzácnějších druhov chrobákov a dva druhy chránených žiab.

Ďalší zaujímavý pohľad poskytuje vyhodnotenie termopreferencie (BUCHAR & RŮŽIČKA, 2002), no najmä stupňa reliktnosti (BUCHAR, 1992) u zistených druhov pavúkov (tab. 1).

Tabuľka 1. Hodnotenie termopreferencie a stupňa reliktnosti u zistených druhov pavúkov

Hodnotenie termopreferencie	%	Stupeň reliktnosti	%
Teplomilné druhy	36,82	RI – relikty 1. stupňa	9,52
Mezofilné druhy	56,40	RII – relikty 2. stupňa	46,03
Oreofilné ± horské druhy	6,78	E – expanzívne druhy	44,45

Výskum pavúkov na skúmanej lokalite dokazuje, že aj „na smetisku“ sa môžu vyskytovať zaujímavé a vzácnejšie druhy fauny. Haldy, skládky, bývalé lomy a rôzne opusteniská sú tiež súčasťou prírody, ktorá tu často prekvapujúcim spôsobom ukazuje silu sukcesných procesov. Týmto príspevkom by sme chceli upozorniť na to, že tieto (vraj) nezaujímavé a faunisticky chudobné biotopy, väčšinou arachnológov a entomológov obchádzané, si zasluhujú našu pozornosť a podrobnejšie štúdium. Lepšie tak pochopíme prírodu a zvlášť mechanizmy, ktorými sa snaží eliminovať rany, ktoré jej spôsobujeme my, ľudia.

Literatúra

- BUCHAR, J., 1992. Kommentierte Artenlist der Spinnen Böhmens (Araneida). Acta Universitatis Carolinae Biologica, 36: 383-428.
- BUCHAR, J. & RŮŽIČKA, V., 2002. Katalog pavouků České republiky. Peres Publ., Praha, 350 pp.
- GAJDOŠ, P., 1993. Research on epigeic spider communities in agricultural landscape of Malanta (South-West Slovakia). The experimental area with alternative cultivation. Bol. Accad. Gioenia Sci. nat. 26/345: 135-144.
- KRAJČA, A. & KRUMPÁLOVÁ, Z., 1998. Epigeic spider (Araneae) communities of nickel leach dumps and their surroundings near Sered' (Slovakia). Biológia, 52: 173-187.

Roztoče podčel'ade Parasitinae na Slovensku

KAMILA HRÚZOVÁ

Katedra zoológie, Prírodovedecká fakulta, Univerzita Komenského, Mlynská dolina B-1, SK - 842 15 Bratislava, Slovensko, e-mail: kamila.hruzova@gmail.com

Podčel'ad' Parasitinae je jednou z dvoch podčel'adi čel'ade Parasitidae patriacej medzi mesostigmátne roztoče. Roztoče čel'ade Parasitinae uprednostňujú predovšetkým rôzne efemérne habitaty, na prenos medzi ktorými využívajú foréziu. Na Slovensku bolo doteraz nájdených 40 druhov radených do 11 rodov.

Klasifikácia podčel'ade Parasitinae je napriek niekoľkým revíziám stále nestabilná a nejednotná. Niektoré rody sú dobre definované a ľahko odlíšiteľné od ostatných (napríklad rody *Cornigamasus* a *Schizosthetus*). Najväčšie problémy sú pri rodoch *Parasitus* a *Vulgarogamasus*, ktoré sú provizórnym zoskupením druhov, ktoré zatiaľ nevieme zaradiť do jasne definovaných rodov. V súčasnosti rôzni autori používajú rôzne koncepty rodov, mnohé opisy druhov boli uverejnené len v malých prácach, a mnohé opisy sú nedostatočné. Ďalším problémom je polymorfizmus vyskytujúci sa u niektorých druhov (napríklad druhy rodu *Poecilochirus*). Problémy v klasifikácii spôsobuje aj existencia sympatrických druhov a nejednotné používanie synonym.

Prvé nálezy druhov št'úrikov *Allochernes powelli*, *Chthonius carinthiacus*, *Chthonius tuberculatus* a *Withius hispanus* (Pseudoscorpiones) na Slovensku

JANA CHRISTOPHORYOVÁ

Katedra zoológie, Prírodovedecká fakulta, Univerzita Komenského, Mlynská dolina B-1, SK - 842 15 Bratislava, Slovensko, e-mail: christophoryova@gmail.com

Na Slovensku boli po prvýkrát zaznamenané druhy št'úrikov *Allochernes powelli* (Kew, 1916), *Chthonius carinthiacus* Beier, 1951, *Chthonius tuberculatus* Hadži, 1937 a *Withius hispanus* (L. Koch, 1873). Cieľom práce bolo vypracovať ilustrované detailné opisy druhov na základe ich morfológických a morfometrických znakov a charakterizovať ich ekologické nároky a habitatovú preferenciu.

Bol nájdený jeden samec *Allochernes powelli* vo formaldehydovej pasci v xerothermnom dubovom lese na lokalite Zámčisko, NPR Hranovická dubina (leg. S. Korenko, det. J. Christophoryová a G. Gardini). Opísaním samca bola zaznamenaná vyššia variabilita v morfometrických údajoch a v počte siet na genitálnom operculum posterior. Z čeľade Chthoniidae bol po prvýkrát na území Slovenska zaznamenaný druh *Chthonius carinthiacus*. Celkovo bolo nazbieraných 6 samíc a 10 samcov z lokalít Koľvek a Sivec z Čiernej hory a Silickej ľadnice v Slovenskom krase (leg. P. Ľuptáčík, A. Mock a K. Tajovský; det. J. Christophoryová, vid. G. Gardini). V Čiernej hore boli zbierané metódou zmených pascí v listnatých lesoch a vo vstupe Silickej ľadnice odberom pôdnych vzoriek v mladom dubovo-hrabovom lese. Bola opísaná vyššia variabilita v počte zubov na pohyblivom prste pedipálp. Druhým druhom z čeľade Chthoniidae bol *C. tuberculatus*, jedna samica sa vyskytovala v hrabanke na xerothermnom svahu, z časti obkolesenom hrabovou dubinou (leg. A. Mock, det. J. Christophoryová, vid. G. Gardini). Opis samice sa zhodoval s originálnym opisom druhu a nebola zaznamenaná žiadna variabilita v sledovaných znkoch. Nález samice *Withius hispanus* predstavuje prvý záznam čeľade Withiidae na Slovensku. Bola nájdená v zemnej formaldehydovej pasci v lužnom lese vo Vozokanoch pri Galante (leg. E. Énekesová, det. J. Christophoryová). Pri jej opise bola sledovaná vyššia variabilita v

chaetotaxii karapaxu, sternitov a tergitov; v morfometrii karapaxu, galey, pedipálp a nohy IV a v počte zubov na prstoch pedipálp.

V súčasnej dobe je tak zo Slovenska známych 55 druhov št'úrikov patriacich do 8 čeľadí.

Výskum bol podporený grantovými projektmi UK/227/2012 a VEGA 1/0176/09.

**Skrytá diverzita štúrikov a možnosti využitia
karyologických dát a sekvenácie v jej objavovaní
na príklade rodu *Roncus* (Pseudoscorpiones)**

JANA CHRISTOPHORYOVÁ¹ & FRANTIŠEK ŠTÁHLAVSKÝ²

¹ Katedra zoológie, Prírodovedecká fakulta, Univerzita Komenského, Mlynská dolina B-1, SK - 842 15 Bratislava, Slovensko, e-mail: christophoryova@gmail.com

² Katedra zoológie, Prírodovedecká fakulta, Univerzita Karlova, Viničná 7, CZ - 128 44 Praha 2, Česká republika, e-mail: stablf@natur.cuni.cz, stablf@seznam.cz

Cieľom práce bolo poukázať na možnosti využitia karyológie a analýzy DNA na odhalenie skrytej diverzity štúrikov na príklade rodu *Roncus* (Pseudoscorpiones).

Pri štúrikoch bolo doteraz zistené veľké rozpätie diploidných počtov chromozómov ($2n=7-143$) a medzidruhovú variabilitu karyotypov je u všetkých čeľadí dostatočná k tomu, aby sa dala využiť v ich taxonómii. Rod *Roncus* zahŕňa v súčasnej dobe okolo 130 druhov, z toho približne polovica sa vyskytuje v jaskyniach. Doteraz boli karyotypy opísané u 8 druhov tohto rodu, pričom zistená medzidruhovú variabilitu karyotypov bola veľká aj medzi morfológicky veľmi podobnými druhmi. Karyotypy sa líšili nielen počtom chromozómov, ale aj zastúpením rôznych morfológických typov podľa polohy centroméry. Navyše sa často líšia aj pohlavné chromozómy.

Počas nášho výskumu boli z oblasti strednej Európy (Česká republika) a Karpát (Slovensko, Ukrajina, Poľsko a Rumunsko) karyotypovo spracované jedince rodu *Roncus*. Chromozómové preparáty boli pripravené pomocou metódy „plate spreading“, keďže táto metóda je schopná úspešne spracovať aj malé množstvo tkaniva. Vyrobené preparáty boli farbené 5 % roztokom Giemsa v Sörensen fosfátovom pufri (pH 6,8) a pomocou mikroskopu boli vybrané bunky s chromozómami vhodnými pre následné analýzy. Na základe súčasných znalostí o variabilite morfológických znakov boli identifikované dva druhy rodu *Roncus*, ktoré sú si karyotypovo podobné, ale morfológicky sú odlišné – *Roncus lubricus* ($2n=45$) a *Roncus transsylvanicus* ($2n=43$). Zaznamenané však boli aj jedince druhu

s výrazne odlišným karyotypom, ktorý bude pravdepodobne novým druhom pre vedu – *Roncus* sp. Morfológicky je nápadne podobný druhu *R. transsylvanicus*, ale diploidný počet chromozómov je 20.

Pri získaných jedincoch vyššie uvedených taxónov rodu *Roncus* zo skúmaného územia bola navyše uskutočnená molekulárna fylogenetická analýza génu pre fragment mitochondriálneho génu pre cytochróm oxidázu I (COI). Výsledky tejto analýzy jasne potvrdzujú výskyt samostatného druhu *Roncus* sp v severnej oblasti Karpát. Takto identifikovaní jedinci *Roncus* sp. boli následne morfometricky analyzované a zároveň u nich boli sledované morfológické znaky na chelicerách, pedipalpách a chaetotaxia na koxách a genitáliách. V ďalšej fáze výskumu budú analyzované novo nazbierané jedince a doplnený opis druhu.

Výskum bol podporený grantovými projektmi UK/227/2012 a VEGA 1/0176/09.

Web architecture of orb-weaver spiders and its manipulation by polysphinctine parasitoids

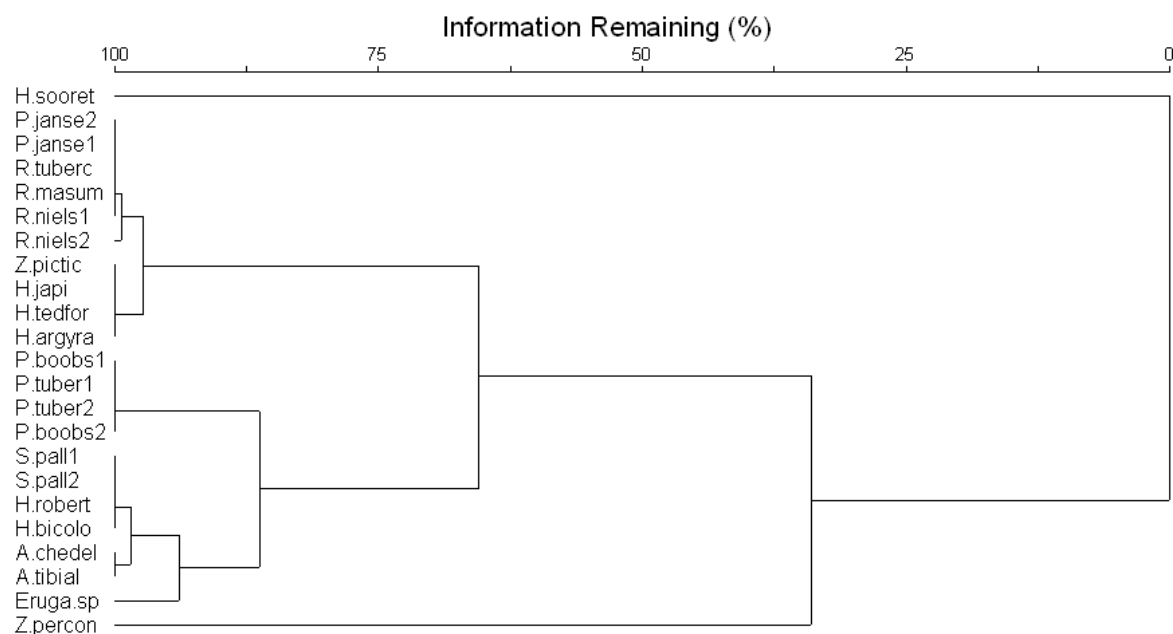
STANISLAV KORENKO

Department of Agroecology and Biometeorology, Faculty of Agrobiological Sciences, Food and Natural Resources, Czech University of Life Sciences Prague, Kamýcká 129, CZ - 165 21 Prague 6, Suchbátka, Czech Republic

Polysphinctine parasitoid wasps, which are exclusively associated with orb weaver spiders, induce variable changes in the web architecture of their hosts. These induced changes serve as a protection against predators and environment during parasitoid pupa stage. Induced web architecture changes are mostly species specific, but some of them occur in a large group of spider hosts and they seem to be universal within group.

I analysed the knowledge about the web architecture manipulation of orb-web weaving spiders induced by polysphinctine wasps. It includes information about 17 wasp species attacking 22 spiders from family Araneidae, Nephilidae and Tetragnathidae. I compiled published and unpublished data from Czech Republic, Slovakia, Italy, Central and South America, and East Asia. The each manipulation was analysed for presence/absence of particular characteristics of the induced architectonical changes on spider web. Altogether 10 characteristics of induced manipulations were used to compile the cluster analyses of web changes induced by polysphinctine parasitoids. The analyses revealed 4 behavioural groups: *Reclinervellus* group, 2D manipulators, retreat manipulators (*Polysphincta* sensu stricto) and 3D manipulators (Fig. 1).

Fig. 1 Preliminary cluster analyses of web changes induced by polysphinctine parasitoids in orb-web weaving spiders

Pohľad z druhej strany:

útrapy a radosti technického pracovníka SAV v teréne

ONDREJ KOVÁČIK

Ústav ekológie lesa SAV, Štúrova 2, 960 53 Zvolen, e-mail: o.kovacik@gmail.com

Autor v príspevku poukazuje na niektoré negatívne ale i pozitívne aspekty pracovných aktivít technického pracovníka organizácie SAV v spojitosti s aktívnou účasťou technického pracovníka na vedecko – výskumných aktivitách vedeckých pracovníkov. Viaceré prezentované aktivity majú priamu previazanosť s členstvom technického pracovníka v Slovenskej arachnologickej spoločnosti. Autor prezentuje niektoré záťažové, v jeho ponímaní až stresové situácie, s ktorými sa pri svojej práci stretáva či už v terénnych alebo v laboratórnych podmienkach, podľa požiadaviek vedeckých pracovníkov. Vo všeobecnosti sa jedná najmä o často únavnú a monotónnu prácu, veľkú pracovnú vyťaženosť v časovom strese a pod.

Zároveň však prezentuje množstvo pozitívnych situácií a skúseností, s ktorými sa pri spoločnej práci s vedeckými pracovníkmi pravidelne stretáva, napr. možnosť spoznávania rôznych prírodnín z rastlinnej alebo živočíšnej ríše, manuálnu zručnosť pri používaní rôznych metodík výskumu, pracovné cesty po Slovensku a v zahraničí a v neposlednom rade aj osobné priateľské kontakty s vedeckými pracovníkmi.

Roztoče (Acari, Mesostigmata) Devínskej Kobyly (predbežné výsledky)

MAGDALÉNA KOVÁČIKOVÁ & PETER FENĎA

*Katedra zoológie, Prírodovedecká fakulta, Univerzita Komenského v Bratislave, Mlynská dolina
B-1, SK - 842 15 Bratislava, Slovensko, e-mail: magdalena.kovacikova1@gmail.com,
fenda@fns.uniba.sk*

Na 7 skúmaných lokalitách Malých Karpát: Naháč – Katarínka 1, Naháč – Katarínka 2, Naháč – Kukovačník, Lošonec – háj a Lošonec – lom, Lindava a Briežky bolo metódou preosevu listovej opadanky a horných častí pôdy z plochy 1m² doteraz zistených 119 druhov mesostigmátnych roztočov.

Devínska Kobyla patrí klimaticky k jednej z najteplejších oblastí Slovenska, kde dominujú xerothermné a lesostepné biotopy a asociácie dubovo-hrabových lesov. Dúbravská Hlavica predstavuje jednu z antropogénne najviac zasiahnutých lokalít, čo ovplyvnilo aj druhové spektrum tu zistených druhov roztočov. Takmer všetky druhy, ktoré sa tu vyskytovali (doposiaľ zistených 13 druhov z čeľadí: Macrochelidae, Veigaidae, Zerconidae, Eviphididae, Sejidae a kohorty Uropodina), sú prevažne eurytopné a široko rozšírené na celom území Slovenska. Z kohorty Uropodina bol len na tejto jednej lokalite zaznamenaný druh *Uropoda sopronensis* (Wiśniewski & Hirachmann, 1990). Jedná sa o druh u nás zistený len na južnom Slovensku, obývajúci vyslovene suchšie a teplejšie lesné porasty s afinitou ku xerothermým biotopom.

Schizomida – nový rad pavúkovcov pre Slovenskú republiku (*Stenochrus* aff. *portoricensis*)

MIROSLAV KRUMPÁL, JANA CHRISTOPHORYOVÁ & PETER FENĎA

Katedra zoológie, Prírodovedecká fakulta UK, Mlynská dolina, SK - 842 15 Bratislava, Slovensko, e-mail: krumpal@fns.uniba.sk

Intenzívny výskum v arachnológii na Slovensku v posledných 15 – 20 rokoch viedol k objaveniu viacerých význačných taxónov. Mašán (1995) zistil na Východnom Slovensku výskyt *Siro carpaticus* z radu, resp. podradu Cyphophthalmi. Len o pár rokov neskôr bola Kováčom a spolupracovníkmi objavená *Eukoenenia spelaea* z radu Palpigradi (Kováč et al. 1999). V roku 2012 bol zistený zástupca rodu *Allocaeculus* sp. Z čeľade Caeculidae (Acarina, Prostigmata) (Mangová et al. 2012). V tom istom roku sa nám podarilo zistiť zástupcu radu Schizomida v skleníkoch v Bratislave.

Rad Schizomida opísal Petrunkevitch v roku 1945, hoci zástupcovia nového radu boli známi už skôr. Delí sa na 2 čeľade: Hubbardiidae Cook, 1899 (so 48 rodmi a 270 druhmi) a čeľaď Protoschizomidae Rowland, 1975 (s 2 rodmi a 12 druhmi). Známe sú aj 2 fosílné druhy z Dominikánskeho jantáru – *Stenochrus velteni* a *Antilostenochrus pseudoannulatus* Krueger a Dunlop, 2010. Cambridge v roku 1872 opísal prvý druh tohto radu *Schizomus crassicaudata* v rode *Nyctalops*, ktorý zaradil do skupiny Tartarides. Zistil ho v Royal Botanical Gardens Peradeniya na Sri Lanke. Neskôr (1949) bol tento druh nájdený aj v skleníkoch Muséum de Paris (Francúzsko). V skleníkoch boli nájdené aj ďalšie druhy: *Schizomus* sp. No. 4 (Jackson, 1910) v Anglicku (Cumberland, skleníky blízko Penrith); ďalej druh *Zomus* (= *Trithyreus*) *bagnalli* Jackson, 1908 v Royal Botanic Gardens Kew (Anglicko) a *Stenochrus portoricensis* Chamberlin, 1922 v Cambridge University Botanical Gardens (Anglicko). Zástupcovia radu sa však vyskytujú v trópoch a subtrópoch. Korenko so spolupracovníkmi zistili výskyt druhu *Stenochrus portoricensis* na jeseň 2008 v Botanickej záhrade Prírodovedeckej fakulty v Brne.

Rod *Stenochrus*, do ktorého sme náš nález zaradili, v súčasnosti zahŕňa 36 druhov. Naše nálezy pochádzajú zo skleníkov Botanickej záhrady Univerzity Komenského v Bratislave:

BA, Botanická záhrada, skleník, stredne teplý, vykurovaný skleník, 9.5.2012, 2 juv. lgt. Fend'a

BA, Botanická záhrada, skleník, studený skleník, 9.5.2012, 2 juv. lgt. Fend'a

BA, Botanická záhrada, skleník, studený skleník, 9.5.2012, 1 juv. lgt. Fend'a

BA, Botanická záhrada, skleník, 26° C, 7.6.2012 2 juv., lgt. Chistophoryová (1 prep.).

Keďže sa jedná o juvenily, relatívne slabo pigmentované, zaradili sme ich zatiaľ do rodu *Stenochrus* s afinitou k druhu *portoricensis*.

Literatúra

ARMAS LUIS F. DE 1989. Adiciones al orden Schizomida (Arachnida) en Cuba. Poeyana, 387: 1 – 45.

ARMAS L. F. DE 2010. Schizomida de sudamérica (chelicerata: arachnida). Boletín de la Sociedad Entomológica Aragonesa (S.E.A.), 46: 203 – 234.

KORENKO S., HARVEY M. & PEKÁR S. 2009. *Stenochrus portoricensis* new to the Czech Republic (Schizomida, Hubbardiidae). Arachnologische Mitteilungen 38: 1 – 3.

MONJARAZ-RUEDASA R. 2012. New species of the schizomid genus *Stenochrus* (Schizomida: Hubbardiidae) from Mexico. Zootaxa 3334: 63 – 68.

REDDELL J.R., COKENDOLPHER J. C. 1995. Catalogue, bibliography and generic revision of the order Schizomida (Arachnida). Texas Memorial Museum, Speleological Monographs, 4: 1 – 170.

ROWLAND J. M. & J. R. REDDELL 1980. The order Schizomida (Arachnida) in the New World . III . mexicanus and pecki groups (Schizomidae, Schizomus). J. Arachnol., 8 : 1 – 34.

SENTENSKÁ L. & LÍZNAROVÁ E. 2010. Nový řád pavoukovců pro faunu České republiky. Živa, 3: 126 – 127.

Za pavouky napříč Austrálií

ANTONÍN KÚRKA

17. listopadu 1173, CZ - 293 02 Mladá Boleslav, Česká republika, e-mail: tonda.pavouk@centrum.cz

Koncem roku 2011 uskutečnila pětičlenná skupina zoologů studijní cestu na australský kontinent, kterou možno označit jako první česko-slovenskou arachnologicko-ornitologickou výpravu do Austrálie. Trasa cesty, konané na počest významného československého zoologa Jiřího Bauma, zahrnovala australské nejsevernější a nejjižnější končiny Austrálie (Cape York a Tasmánii) s akcentem na území četných národních parků (v Queenslandu např. Glass House Mountains, Eungella, Magnetic Island, Green Island, Edmund Kennedy, Daintree, Iron Range, Mungkan Kandju, na Tasmánii Southwest, NP Mount Field, Cradle Mountain - Lake St Clair, Mole Creek Karst, Freycinet aj.) Hlavním výstupem cesty byla cenná fotodokumentace zdejší přírody – jak unikátních biotopů, tak i živočichů a rostlin. Snímky jsou průběžně využívány ve formě prezentace v naučných relacích se zoogeografickou, arachnologickou, ornitologickou a ochranářskou tematikou. Řada snímků byla rovněž použita na výstavě o přírodě Austrálie.

Z pestré a bohaté pavoučí fauny severního Queenslandu nás zaujali především obrovští křížáci rodu *Eriophora* s noční aktivitou, spřádající si velkoplošné síť každý večer po soumraku. Typickým a všude hojným druhem této čeledi byl pestrobarevný křížák *Argiope keyserlingi*. Deštné pralesy jsou domovem jednoho z největších síťových pavouků světa, druhu *Nephila pilipes*. Setkali jsme se také s queenslandskými pavoučími endemity – např. se žlutě a červeně pruhovaným paslídákem *Oxyopes quadrifasciatus*, drobným, příčně pruhovaným a nápadně trnitým křížákem *Gasteracantha fornicata*, velkým lovčikem *Dendrolycosa icadia*, spřádajícím si nápadná hnízda a dalším lovčikem *Dolomedes instabilis*, žijícího po způsobu našich lovčiků stejného rodu na mokřadech, který rovněž loví kořist i z vodní hladiny. „Australskou černou vdovu“ *Latrodectus hasselti*, podle červeného pruhu na hřbetě zvanou „redback“, jsme zjistili i ve štěrbinách termištů. Na Tasmánii nás zaujaly zejména velké maloočky druhu *Delena cancerides*, které se přes den ukrývaly pod

částečne odchlíplou kôrou eukalyptů. Podobně žijí i černočervení drobní pavouci *Nicodamus peregrinus*. Na světě jsou známy jen dva druhy, oba žijí pouze v Austrálii. V jeskynním systému Maracoopa Cave jsme se setkali s jednou z největších rarit tasmanické přírody – s velkým kribelátním pavoukem *Hickmania troglodytes*. Je tasmanickým endemitem, žije pouze v jeskyních a rozpětí jeho noh dosahuje až 18 cm.

Pozorovali jsme i mnoho zástupců australské avifauny, z nichž za zmínku stojí např. nápadní kookaburrové – leďnáci druhů *Dacelo novaeguineae* a *D. leachii*, labuť černá (*Cygnus atratus*), ibis australský (*Threskiornis molucca*) a zejména velevzácný kakadu palmový (*Probosciger atterimus*) pozorovaný v NP Mungkan Kandju.

Je *Belba clavigera* (Acari, Oribatida) pravým jaskynným živočíchom?

PETER LUPTÁČIK

*Ústav biologických a ekologických vied, Prírodovedecká fakulta Univerzity P. J. Šafárika
v Košiciach, Moyzesova 11, SK - 040 01 Košice, Slovensko, e-mail: peter.luptacik@upjs.sk*

Väčšina roztočov panciernikov zistených v slovenských jaskyniach patrí k troglóxénom. Niekoľko druhov má však tesný vzťah k jaskynnému prostrediu. Najviac vyvinuté znaky prispôsobenia sa na jaskynné prostredie má druh *Belba clavigera* opísaný Willmannom v roku 1954 z vchodu jaskyne Balcarka v Moravskom krase. Tento druh patrí do čeľade s prevahou epigeických druhov typických dlhými nohami. Svetlú farbu tela a extrémne predĺžené nohy považujeme za troglomorfné znaky.

Jednoduchý a nedostatočný opis druhu *Belba clavigera* a nové nálezy druhu v nedávnom období boli podnetom pre podrobnejšiu redeskripciu morfológie a doplnenie údajov o distribúcii a ekológii druhu.

Caeculidae (Acari, Prostigmata) po prvý – krát na Slovensku

BARBARA MANGOVÁ & MIROSLAV KRUMPÁL

Katedra zoológie, Prírodovedecká fakulta UK, Mlynská dolina, SK - 842 15 Bratislava, Slovensko, e-mail: mangova.barbara@gmail.com

Počas faunistického výskumu zameraného na pancierniky (Acari, Oribatida), bol v roku 2012 zaznamenaný výskyt roztoča rodu *Allocaeculus* z čeľade Caeculidae (Acari, Prostigmata). Zástupcovia tejto čeľade neboli doposiaľ na Slovensku zaznamenaní. Údaje o najbližšom výskyte pochádzajú z Čiech (KRATOCHVÍL 1962; WINKLER 1953) a z Rakúska (FRANZ 1952). Naše jedince boli nájdené v januári a v máji roku 2012. Získali sme 3 exempláre (2 adulty + 1 nymfa) na území NPR Devínska Kobyla, časti Sandberg.

Sú to dravé, heliofilné roztoče, rozšírené predovšetkým na teplých biotopoch, viazaných na nezalesnenú, holú pôdu suchších stanovišť (drobné skalnaté sut'ovisko, kamene) (KRATOCHVÍL 1962; WINKLER 1953).

Ich telo je silno sklerotizované, kryté štítkami a končatiny nesú bohaté otrnenie. Predný pár končatín je používaný ako hmatový a raptoriálny orgán (KRATOCHVÍL 1962). Nápadné je aj ich obrvenie. Zástupcovia čeľade sú málo početní.

Devínska Kobyla patrí medzi najvýznamnejšie maloplošné chránené územia (MCHÚ) na území CHKO Malé Karpaty rovnako ako aj chránené nálezisko (CHN) Sandberg. Predstavuje výbežok termofilnej a xerofilnej vegetácie panónskej oblasti, zaradenej v rámci fytogeografického členenia do xerothermnej panónskej flóry - Eupannonicum (FUTÁK 1972). Súčasná vegetácia Sandbergu utvára mozaiku skalných a trávnatých spoločenstiev stepného charakteru so zvyškami xerothermných dúbav. V druhovej skladbe vegetácie dominujú xerothermné a vápnomilné prvky. Pri zbere bola použitá kvantitatívna metóda kruhovej sondy. Nájdené jedince možno považovať za zástupcov nového druhu rodu *Allocaeculus*.

Výskum bol čiastočne podporený projektom VEGA 1/0176/09.

Literatúra

- FUTÁK J. 1972. Rastlinstvo. In: Lukniš, M. et al.: Slovensko 2, Príroda. Bratislava - Obzor, 1972. 403-628.
- FRANZ H. 1952. Revision der Caeculidae (Acari). Bonner Zoologische Beiträge. 3: 91 - 124.
- KRATOCHVÍL J. 1962. Sur la morphologie du *Caeculus echinipes* (Acari, Caeculidae). Časopis Československé společnosti entomologické. 59: 174 - 182.
- WINKLER J.R. 1953. *Allocaeculus relictus* Franz, 1952 new to the Fauna of Czechoslovakia. Časopis Slezského Muzea. 3: 55.

Pancierniky (Acari, Oribatida) odkaliska Smolník

**BARBARA MANGOVÁ¹, KRISTÍNA MANGOVÁ² &
MIROSLAV KRUMPÁL¹**

¹ Katedra zoológie, Prírodovedecká fakulta UK, Mlynská dolina, SK - 842 15, Bratislava, Slovensko, e-mail: mangova.barbara@gmail.com, krumpal@fns.uniba.sk

² Katedra ložiskovej geológie, Prírodovedecká fakulta UK, Mlynská dolina, SK - 842 15, Bratislava, Slovensko, e-mail: kristina.mangova@gmail.com

V septembri roku 2011 bolo na odkalisku uzatvoreného Cu – pyritového ložiska Smolník odobratých 6 vzoriek pôdy, každá o objeme 0,20 dm³, kvôli výskumu panciernikov.

Územie odkaliska bolo v rokoch 1998 – 1999 rekultivované a ako sanačná metóda bolo použité čiastočné vysušenie povrchu odkaliska a následné prekrytie vrstvou dreveného odpadu o hrúbke 10 cm (LINTNEROVÁ et al. 2010; 2011). Na odkalisku prebieha humifikácia antropogénneho materiálu spojená s tvorbou primitívneho štádia pôdy. Ide o heterogénny systém významne ovplyvnený antropogénnou činnosťou, ktorá môže limitovať vývoj a formovať spoločenstvo pôdných panciernikov. Jednu z najdôležitejších úloh zohráva v tomto prípade štruktúra a hrúbka organickej hmoty.

Celkovo bolo získaných 221 jedincov patriacich ku 24 druhom a do 17 čeľadí. Eudominantné postavenie mali druhy *Steganacarus (Atropacarus) striculus* (C.L. Koch, 1835) a *Achipteria coleoptrata* (Linné, 1758). Pancierniky všeobecne uprednostňujú kyslé pôdy. Preto bolo zisťované i pH odobraných vzoriek. Hodnoty pôdnej reakcie vybraných vzoriek kolísali v rozsahu 4,19 – 7,7. Počas výskumu sme potvrdili, že výskyt panciernikov je silne limitovaný obsahom organického materiálu v pôde (pohyboval sa v rozmedzí 0,95 – 9,98). Najvyššiu abundanciu (740 ex/dm³) dosiahli pancierniky práve vo vzorke s najvyšším obsahom organickej hmoty. Priemerná abundancia panciernikov v celom komplexe vzoriek (184,17 ex/dm³) bola v porovnaní s priemernou abundanciou, ktorú dosahujú pancierniky na lúčnych ekosystémoch v tomto období (september) (583,13 ex/dm³) pomerne nízka. Nízke bolo i percentuálne zastúpenie

synekologicky významných druhov (8,33 %), ktoré na vyrovnaných lúčnych ekosystémoch tvoria až 85,72 % (MANGOVÁ et al. 2012). Po 14 rokoch od sanácie nedosahuje zasiahnuté územie parametre vyváženého ekosystému. Z uvedeného vyplýva, že znečistenie banskými odpadmi má dlhodobejší charakter.

Výskum bol čiastočne podporený projektom VEGA 1/0176/09 a projektom VEGA 1/0904/11.

Literatúra

LINTNEROVÁ O.; ŠOLTÉS S.; ŠOTTNÍK P. 2010. Environmentálne riziká tvorby kyslých banských vôd na opustenom ložisku Smolník. Bratislava. 157.

LINTNEROVÁ O.; MANGOVÁ K.; LÍŠKA L.; ŠPANEK P. 2011. Geochemická charakteristika vývoja pôd na povrchu rekultivovaného odkaliska pri Smolníckej Hute. Mineralia Slovaca. 43: 95-111.

MANGOVÁ B.; KRUMPÁL M.; LUPTÁČIK P., in press. Pancierniky (Acari: Oribatida) vybraných lokalít Turskej doliny (Lúčanská Malá Fatra). Folia Faunistica Slovaca.

**Predbežné výsledky výskumu koscov (Arachnida: Opiliones)
v rôzne obhospodarovovaných submontánných bučinách
Kremnických a Štiavnických vrchov**

IVAN MIHÁL¹ & ĽUDMILA ČERNECKÁ²

¹ Ústav ekológie lesa SAV, Štúrova 2, SK - 960 53 Zvolen, Slovensko, e-mail: mihal@savzv.sk

² Fakulta ekológie a environmentalistiky Technickej univerzity vo Zvolene, Masarykova 24, SK - 960 01 Zvolen, Slovensko, e-mail: cernecka@savzv.sk

Autori prezentujú zatiaľ predbežné výsledky výskumu koscov (Opiliones) v podmienkach rôzne antropicky atakovaných podhorských bučín v Kremnických a Štiavnických vrchoch. Výskumné lokality sú situované v dospelej bukovej kmeňovine (kontrolné plochy bez ťažbových zásahov a prebierkový porast), v poraste žrdoviny a na holoruboch (clonné holoruby a plochy dorubov so zabezpečeným prirodzeným zmladením).

Od apríla do augusta 2012 bolo získaných 299 exemplárov koscov, ktoré patria k 15. druhom. Na imisne zaťaženej lokalite VMP Žiar nad Hronom bolo zistených 45 ex. koscov, na lokalite TVP Jalná (imisné pásmo C) bolo zistených 72 ex. a na lokalite EES Kováčová (imisné pásmo D) bolo zistených až 144 exemplárov koscov. Na osobitej lokalite v blízkosti NPR Boky bolo zistených 38 ex. koscov. Najviac koscov bolo získaných u druhov v poradí: *Trogulus nepaeformis* (96 ex.), *Platybunus bucephalus* (66), *Lacinius ephippiatus* (42), *Oligolophus tridens* (28), *Dicranolasma scabrum* (26 ex.) a ďalšie. Na jednotlivých lokalitách bolo najviac exemplárov získaných u druhov: *Platybunus bucephalus* (44 ex. na VMP), *Trogulus nepaeformis* (69 ex. na EES a 24 ex. na TVP) a *Oligolophus tridens* (26 ex. na lokalite Boky). Početnosť koscov na TVP Jalná v jednotlivých rôzne lesnícky obhospodarovovaných biotopoch bola nasledovná: 9 ex. na rúbani (holorube), 15 ex. v prebierkovom poraste a 30 ex. na kontrolnej ploche bez ťažbového zásahu. V prípade lokality EES Kováčová bol pomer exemplárov nasledovný: 45 ex. na rúbani, 66 ex. v žrdovine a 48 ex. na kontrole. Na EES sa zaznamenali pomerne vysoké hodnoty početnosti hygrofilných druhov *Nemastoma lugubre* (11 ex.)

a *Trogulus nepaeformis* (29 ex.) na rúbani. Podobný výsledok, t.j. výrazný výskyt druhov *N. lugubre*, *D. scabrum* a *T. nepaeformis* na rúbani EES Kováčová sa zaznamenal aj v minulosti (napr. Mihál 1995, 1997 a Stašiov 2001), pričom ako najdominantnejšie kosce boli vtedy zaznamenané druhy *P. bucephalus* a *T. nepaeformis*. Oproti minulosti sa na EES doposiaľ v nižšej početnosti zaznamenali najmä druhy *P. bucephalus*, *O. tridens* a *Mitopus morio*. V budúcnosti je možné očakávať nárast početnosti doposiaľ zaznamenaných koscov, najmä druhov *M. morio*, *P. bucephalus*, *O. tridens*, *L. ephippiatus*, ale aj druhov *Lophopilio palpinalis*, *Egaenus convexus*, *Leibunum* aff. *rupestre* a *Nelima semproni*. Očakávaný je aj vyšší výskyt teplomilného druhu *N. semproni* na lokalite Boky, pričom zaujímavý je výskyt teplomilného druhu *E. convexus* na EES Kováčová a tiež aj na TVP Jalná, kde sa vyskytuje na rúbani spolu s horským druhom *Platybunus pallidus*.

Príspevok vznikol v rámci projektu VEGA č. 2/0157/11 s názvom „Fragmentácia a vznik nových biotopov po narušení lesa: ekologická plasticita druhov a ich spoločenstiev“.

Literatúra

- MIHÁL I. 1995. Harvestmen (Opiliona) in beech forest: influence of different degree of stand density. *Entomofauna Carpathica*, 7, 1-2: 41-46.
- MIHÁL I. 1997. Harvestmen (Opiliona) in a brush stand and fir-beech forest of the Kremnické vrchy mountains. *Biológia*, Bratislava, 52, 2:191-194.
- STAŠIOV S. 2001. Vybrané skupiny epigeickej mikrofauny (Opiliona, Diplopoda a Chilopoda) jako indikátory stavu vrchnej pôdnej vrstvy v podhorském bučine. *Vedecké štúdie*, 8/2001/A, TU Zvolen, 88 s.

Hýiát v poznání opiliofauny Slovenska

SLAVOMÍR STAŠIOV

Katedra biológie a všeobecnej ekológie, Fakulta ekológie a environmentalistiky, Technická univerzita vo Zvolene, T. G. Masaryka 24, SK - 960 53 Zvolen, Slovensko, e-mail: stasiov@tuzvo.sk

V súčasnosti registrujeme na území Slovenska výskyt 34 druhov koscov z 23 rodov patriacich do 7 čeľadí. Tento stav nemusí byť konečný z viacerých dôvodov: 1) niektoré druhy, ktoré sa u nás vyskytujú nemuseli byť ešte zaznamenané, 2) na naše územie môžu v budúcnosti preniknúť druhy, ktoré sa tu ešte nevyskytujú, 3) u niektorých taxónov môže dôjsť k systematickým zmenám, pretože sú stále v štádiu morfológického a genetického skúmania. Problematická je tiež vierohodnosť výskytu niektorých druhov na území Slovenska. Niektoré naše kosce boli totiž zaznamenané doposiaľ iba jedným, či dvomi autormi, alebo iba na jednej, či dvoch lokalitách, prípadne ide o pomerne staré nálezy, bez zachovania dokladového materiálu. Preto je potrebné potvrdiť výskyt takýchto druhov aj inými autormi, či novšími nálezmi.

Na základe zhodnotenia v súčasnosti známej opiliofauny Slovenska, ktoré vychádzalo okrem iného tiež z revízie dokladového materiálu niektorých taxónov možno konštatovať, že: a) sa u nás vyskytuje 35 (a nie 34) druhov koscov, b) je potrebné overiť u nás výskyt druhov *Opilio dinaricus* Šilhavý, 1938 a *Leiobunum limbatum* L. Koch 1861, c) je potrebné overiť validitu druhu *Platybunus pallidus* Šilhavý, 1938, d) je potrebné zistiť, ktoré druhy z rodov *Dicranopalpus* a *Holoscotolemon* sa u nás vyskytujú, e) sa u nás vyskytuje druh *Leiobunum rupestre* (Herbst, 1799) a nie *Leiobunum tisciae* Avram, 1968.

Súčasný stav poznania fauny pavúkov v jaskyniach Slovenska

JAROSLAV SVATOŇ¹ & PETER GAJDOŠ²

¹ Kernova ulica 8/37, SK-03601 Martin, Slovakia

² Ústav krajinskej ekológie SAV, Bratislava, Pobočka Nitra, Akademická 2, SK – 949 01 Nitra, e-mail: nrukajd@savba.sk

Pavúky (Araneae) v jaskynných ekosystémoch patria na území Slovenska k najmenej preskúmaným skupinám živočíchov. Jediná ucelenejšia práca pojednáva o výskyte 43 druhov pavúkov, zistených v jaskyniach 13 orografických celkov (Svatoň, 2000). Roztrúsené údaje o výskyte niekoľkých ďalších druhov sú ešte v prácach Millera (1971), Guličku (1975, 1978), Millera & Svatoňa (1978), Svatoňa & Majkusa (1994), Svatoňa & Gajdoša (1995), Svatoňa (1983, 2000), Svatoňa et al. (2009).

V rámci výskumov jaskynných ekosystémov realizovaných v rokoch 1997-2009 a v rámci projektu „Monitorovanie stavu a trendu vývoja spoločenstiev bezstavovcov v neprístupných jaskyniach Slovenska (2010-2012)“ bol realizovaný výskum bezstavovcov, vrátane pavúkov, v 55 jaskyniach lokalizovaných v 18 orografických jednotkách Slovenska.

Zaznamenali sme výskyt 72 druhov pavúkov, zastupujúcich 19 čeľadí. Najpočetnejšie zastúpeným rodom je rod *Porrhomma* v počte 9 druhov. Zaujímavým je výskyt druhu *Porrhomma profundum* M. Dahl, 1939 v 8 jaskyniach južného a východného Slovenska, ktorý bol doteraz považovaný za endemický druh Domice v Slovenskom krase. Uvedený rod *Porrhomma* bol v sledovaných jaskyniach zastúpený ešte ďalšími 8 druhmi (*P. convexum*, *P. egeria*, *P. errans*, *P. microphthalmum*, *P. microps*, *P. myops*, *P. pallidum*, *P. pygmaeum*). Medzi vzácne druhy, ktorých výskyt bol tu zaznamenaný patrilo ešte ďalších 16 druhov pavúkov: *Anguliphantes tripartitus* (Miller & Svatoň), *Centromerus brevivulvatus* F.Dahl, *Centromerus cavernarum* (L.Koch), *Formiphantes lepthyphantiformis* (Strand), *Improphantes improbulus* (Simon), *Lepthyphantes notabilis* Kulcz., *Liocranoeca striata* (Kulcz.), *Micrargus apertus* (O.P.-Cambr.), *Micrargus georgescuae* Millidge, *Palliduphantes insignis* (Bös.), *Pardosa ferruginea* (L.Koch), *Saloca diceros* (O.P.-Cambr.), *Scotina palliardii* (L.Koch), *Thyreosthenius parasiticus* (Westring),

Zora pardalis Sim., najmä ale *Psilochorus simoni* (Berland) v Nyáryho jaskyni na Cerovej vrchovine, ktorý je súčasne novým druhom pre araneofaunu Slovenska.

K troglobiontom, žijúcim v jaskyniach na Slovensku patrí iba *Nesticus cellulanus affinis* Kulcz., zistený doteraz iba v podzemných priestoroch Slovenského krasu. Všetky ostatné druhy, u nás zistené, patria k druhom troglófilným, vyskytujúcim sa v jaskyniach pravidelne, prípadne k troglóxénnym, teda tým, ktoré do jaskynných priestorov prenikajú čisto náhodne.

Roztoče na jaskynných muchách čeľade Heleomyzidae

RICHARD ZAMEC

Katedra zoológie, Prírodovedecká fakulta, Univerzita Komenského v Bratislave, Mlynská dolina B-1, SK – 842 15 Bratislava, Slovensko, e-mail : zamec.richard@gmail.com

Skúmaný bol materiál trinástich múch, zozbieraných vo Vlčej jaskyni v Slovenskom krase. Všetky jedince patria k jednému, zatiaľ bližšie neurčenému druhu čeľade pravých múch – Heleomyzidae. Táto skupina je charakteristická dlhými úzkymi krídlami s dobre vyvinutou žilnatinou, a hnedastým či žltkastým sfarbením tela.

Na dvanástich muchách boli nájdené foretické roztoče. Najčastejšie sa nachádzali na ventrálnej strane thoraxu, v menších množstvách potom na ventrálnej strane abdomenu (to platí najmä pre astigmátne hypopy). Roztoče boli fixované v 70% alkohole, následne boli spracované na trvalé mikroskopické preparáty a určované podľa viacerých kľúčov.

Nájdené roztoče patria celkom k 4 druhom.

Pediculaster messembrinae (Canestrini, 1881) (Prostigmata: Siteroptidae) je charakteristický výrazne oddelenými nohami I a II. Chelicery a subkapitulum sú zrastené do gnatozomálnej kapsuly. Je to bežný druh, často sa vyskytujúci na muchách, živiaci sa mikroskopickými hubami a nematódami.

Nájdený bol aj jeden bližšie neurčený jedinec, patriaci do čeľade Tydeidae (Prostigmata). Táto skupina roztočov je charakteristická vajcovitým tvarom tela a štvorčlánkovými pedipalpami. Jej zástupcovia sa živia drobnými článkonožcami a ich vajíčkami. Väčšina druhov je však zle opísaná a celá čeľaď potrebuje revíziu.

Deutonymfy druhu *Myianoetus longisetosus* Mašán & Krištofik, 1992 (Astigmata: Histiostomatidae) majú dobre vyvinutý prísavný disk s dvoma výraznými prísavkami. Charakteristické sú dlhé sety na dorzálnnej strane tela. Druh bol opísaný z dvoch lokalít na západnom Slovensku, tento abstrakt tak prezentuje len jeho druhý nález.

Niekoľko jedincov nájdených astigmátnych hypopov sa od predchádzajúceho druhu odlišuje veľkosťou a niekoľkými ďalšími znakmi, ide teda o iný druh rodu *Myianoetus* Oudemans, 1913. Ani po dôkladnom porovnaní s väčšinou druhov Palearktu sa jedince nedali určiť. Ďalší výskum čoskoro ukáže, či sa skutočne jedná o nový druh pre vedu.

Hodnotenie dlhodobých zmien pavúčích spoločenstiev v 11 nelesných ekosystémoch Národného parku Poloniny

PAVEL ŽILA¹ & PETER GAJDOŠ²

¹ Katedra ekológie a environmentalistiky UKF, Tr. A. Hlinku 74, SK – 949 01 Nitra, e-mail: zilapavel@gmail.com

² Ústav krajinnej ekológie SAV, Bratislava, Pobočka Nitra, Akademická 2, SK – 949 01 Nitra, e-mail: nrukajd@savba.sk

Autori prezentujú výsledky z hodnotenia zmien v zložení pavúčích spoločenstiev na povrchu pôdy. Výskum realizovali vo vybraných 11 nelesných ekosystémoch v Národnom parku Poloniny v roku 1999 a po 12 rokoch v roku 2011 metódou zemných formalínových pascí.

V roku 2011 bolo celkovo odchytených viac ako 7000 jedincov patriacich do 161 druhov z 21 čeľadí. V roku 1999 sme v zemných pasciach dokumentovali výskyt 1400 jedincov, z 82 druhov a 18 čeľadí. Eudominantnými druhmi boli v roku 2011 *Pardosa riparia*, *Piratula hygrophila* a *P. latitans*, zatiaľ čo v roku 1999 dominovali druhy *Cicurina cicur* a *Cybaeus angustiarum*. Z dokumentovaných druhov z roku 2011 je viac ako 20 druhov zaradených do Červeného zoznamu pavúkov Slovenska v rozličných kategóriách ohrozenia ako napr. *Peponocranium orbiculatum*, *P. praeceps*, *Mastigusa macrophthalma*, *Metopobactrus prominulus*, *Neriere furtiva*, *Palliduphantes milleri*, *Pelecopsis mengei*, *Xysticus lineatus*, *Sitticus caricis*, atď. V roku 1999 sme zistili výskyt len 8 ohrozených druhov, z nich v najvyššom stupni ohrozenia (kriticky ohrozený) je plachetnatka *Peponocranium ludicrum*. Dominantná prítomnosť druhov, ktoré sa vyskytujú na klimaxových alebo málo narušených stanovištiach (druhy skupiny R1 a jej podskupín) indikuje vysokú ekologickú hodnotu poľnohospodárskej krajiny Národného parku Poloniny. DCA analýza pre skúmané územie naznačila zmeny medzi vybranými študijnými nelesnými ekosystémami (pavúcie spoločenstvá študijnej plochy Ruské 4 v roku 2011 boli ovplyvnené nárastom dominancie druhov, ktoré sa viažu na vlhké ekosystémy - *Piratula hygrophila* a *P. latitans*). V spoločenstvách mezofilnej/termofilnej lúky (Ruské 7) a intenzifikovanej/rekultivovanej lúky (Ruské 9) je možné pozorovať výrazný

nástup druhu *Pardosa riparia* – v roku 1999 nebol tento druh vôbec chytený, zatiaľ čo v roku 2011 bolo chytených 591 jedincov (Ruské 9), 241 jedincov (Ruské 7). PCA analýza potvrdila rozdiely v zložení epigeických pavúčích spoločenstiev v skúmaných rokoch 1999 a 2011 – Ruské 6, 5 a 3 v roku 2011 boli ovplyvnené eudominantným druhom *P. riparia*, zatiaľ čo v roku 1999 boli tieto stanovišťa ovplyvnené druhmi *A. albimana* a *C. angustiarum*.

Predpokladáme, že zmeny pavúčích spoločenstiev boli spôsobené zmenami vo využívaní krajiny, opúšťaním pôdy a vyst'ahovaním 7 obcí (Starina, Ruské, Veľká Poľana, Smolník, Ostružnica, Zvala, Dara) v priebehu 80 rokov 20 storočia z dôvodu ochrany vôd vodnej nádrže Starina. Územie tak bolo opustené až do roku 2005, kedy sa začala realizácia poľnohospodárskych dotačných programov a schém a väčšina skúmaných lokalít bola pravidelne manažovaná od tohto roku.

Výskum je podporený zo zdrojov VEGA č. 2/0184/11 a z projektov FCVV FPV UKF v Nitre a UGA č. VII/2012.

ZOZNAM A ADRESY ÚČASTNÍKOV KONFERENCIE

ASTALOŠ BORIS, RNDR., SNM - Múzeum Andreja Kmeťa, ul. A. Kmeťa 20, SK - 036 01 Martin, e-mail: boris.astalos@snm.sk

BENOVÁ ALENA, RNDR., Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva, Ulica 1. mája 38, SK - 031 01 Liptovský Mikuláš, e-mail: benova@smopaj.sk

BRESTOVSKÝ JOZEF, RNDR., Levandul'ová 3, SK - 949 01 Nitra, e-mail: biodeconta@pobox.sk

DANKANINOVÁ LENKA, MGR., Katedra ekológie a environmentalistiky, Fakulta prírodných vied Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre, Trieda Andreja Hlinku 1, SK - 949 74 Nitra, e-mail: lenka.dankaninova@gmail.com

CHRISTOPHORYOVÁ JANA, MGR., PHD., Prírodovedecká fakulta UK, Katedra zoológie, Mlynská dolina B-1, SK - 842 15 Bratislava, e-mail: christophoryova@gmail.com

FENĎA PETER, DOC., MGR., PHD., Prírodovedecká fakulta UK, Katedra zoológie, Mlynská dolina B-1, SK - 842 15 Bratislava, e-mail: fenda@fns.uniba.sk

FRANC VALERIÁN, DOC., RNDR., PHD., Katedra biológie a ekológie Fakulty prírodných vied, Univerzita Mateja Bela, Tajovského 40, SK - 974 01 Banská Bystrica, e-mail: Valerian.Franc@umb.sk

GAJDOŠ PETER, RNDR., CSC., Ústav krajinnej ekológie SAV, Akademická 2, SK - 949 01 Nitra, e-mail: P.Gajdos@savba.sk

GAJDOŠOVÁ ALENA, RNDR., CSC., Ústav genetiky a biotechnológií rastlín SAV, Akademická 2, SK - 949 01 Nitra, e-mail: alena.gajdosova@savba.sk

HRÚZOVÁ KAMILA, Katedra zoológie, PríF UK, Mlynská dolina B-1, SK - 842 15 Bratislava, e-mail: kamila.hruzova@gmail.com

KOVÁČIK ONDREJ, Ústav ekológie lesa SAV, Štúrova 2, SK - 960 53 Zvolen, e-mail: o.kovacik@gmail.com

KOVÁČIKOVÁ MAGDALÉNA, PriF UK, Katedra zoológie, Mlynská dolina B-1, SK
- 842 15 Bratislava, e-mail: magdalena.kovacikova1@gmail.com

KORENKO STANISLAV, MGR., PHD., Česká zemědělská univerzita v Praze,
FAPPZ, KAB, Kamýcká 129, CZ - 165 21 Praha 6, Česká republika, e-mail:
korenko.stanislav@yahoo.com

KOSTRAB MATÚŠ, MGR., Prírodovedecká fakulta UK, Katedra zoológie, Mlynská
dolina B-1, SK - 842 15 Bratislava, e-mail: matus.kostrab@gmail.com

KRAJČA ANDREJ, MGR., PhD., Drobného 20, SK - 841 01 Bratislava, e-mail:
andrejkrajca@gmail.com

KRUMPÁL MIROSLAV, PROF. RNDR., CSC., Prírodovedecká fakulta UK, Katedra
zoológie, Mlynská dolina B-1, SK - 842 15 Bratislava, e-mail:
krumpal@fns.uniba.sk

KRUMPÁLOVÁ ZUZANA, RNDR., PHD., Katedra ekológie a environmentalistiky,
Fakulta prírodných vied Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre, Trieda Andreja
Hlinku 1, SK - 949 74 Nitra, e-mail: zkrumpalova@ukf.sk

KUBOVČÍK VLADIMÍR, MGR., PHD., Katedra biológie a všeobecnej ekológie,
Fakulta ekológie a environmentalistiky, Technická univerzita vo Zvolene, T. G.
Masaryka 2117/24, SK - 960 53 Zvolen, e-mail: kubovcik@vsld.tuzvo.sk

KŮRKA ANTONÍN, RNDR., 17. listopadu 1173, CZ - 293 02 Mladá Boleslav, e-mail:
tonda.pavouk@centrum.cz

LUPTÁČIK PETER, RNDR., PHD., Ústav biologických a ekologických vied,
Prírodovedecká fakulta Univerzity P. J. Šafárika v Košiciach, Moyzesova 11, SK -
040 01 Košice, Slovensko, e-mail: peter.luptacik@upjs.sk

MANGOVÁ BARBARA, MGR., Prírodovedecká fakulta UK, Katedra zoológie,
Mlynská dolina B-1, SK - 842 15 Bratislava, e-mail: mangova.barbara@gmail.com

MARŠALEK PETER, ING., Národné Lesnícke Centrum Zvolen, SK - 052 01 Spišská
Nová Ves, e-mail: peter.marsalek@centrum.sk

MIHÁL IVAN, RNDR., CSc., Ústav ekológie lesa SAV, Štúrova 2, SK - 960 53 Zvolen,
e-mail: mihal@sav.savzv.sk

STAŠIOV SLAVOMÍR, PROF., ING., PHD., Katedra biológie a všeobecnej ekológie,
Fakulta ekológie a environmentalistiky Technickej univerzity vo Zvolene,
Masarykova 24, SK - 960 53 Zvolen, e-mail: stasiov@vsld.tuzvo.sk

ŠTIGLINC MARTIN, RNDR. Mierové nám. 12, SK - 90101 Malacky, e-mail:
martin.stiglinc@gmail.com

ZAMEC RICHARD, MGR., Prírodovedecká fakulta UK, Katedra zoológie, Mlynská
dolina B-1, SK - 842 15 Bratislava, e-mail: zamec@fns.uniba.sk

ŽILA PAVEL, ING., Katedra ekológie a environmentalistiky, Fakulta prírodných vied
Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre, Trieda Andreja Hlinku 1, SK - 949 74
Nitra, e-mail: zilapavel@gmail.com

Vydal: Katedra ekológie a environmentalistiky FPV UKF, Nitra, 2012

ISBN 978-80-558-0178-0

EAN 97880558001780